

ISSN 2335-8998 (Online)

Teisės e-aktualijos

2020 m. Nr. 1 (18)

„Teisės e-aktualijos“ - tai Internetinis leidinys, kuriame skelbiami Lietuvos teisės instituto mokslo darbuotojų parengti socialinės plėtros darbai, kurie buvo pateikti valstybės bei savivaldybių institucijoms.

Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius
Tel./faks. (+370 5) 249 75 91
info@teise.org, www.teise.org

ISSN 2335-8998 (Online)

© Lietuvos teisės institutas, 2020

TURINYS

I. NUOMONĖ KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 4/2019	4
II. DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 14-A/2019	8
III. DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 13/2019	11
IV. NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ NR. XIIP-5148 IR XIIP-5171	13
V. NUOMONĖS, PATEIKTOS LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIAJAI TARNYBINĖS ETIKOS KOMISIJAI	15
VI. NUOMONĖ APIE ĮSTATYMŲ PROJEKTUS NR. XIVP-96 IR XIVP-95	20
VII. NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KORUPCIJOS PREVENCIJOS ĮSTATYMO Nr. IX-904 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-5042	24

I.

Dovilė Pūraitė-Andrikienė

NUOMONĖ KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 4/2019

Lietuvos teisės institutas gavo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) teisėjo G. Mesonio prašymą pateikti nuomonę, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo (su 2017 m. rugpjūčio 9 d. pakeitimais) (toliau ir – Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. 149) 1.2.1, 1.2.2 papunkčiai. Nuomonė buvo pridėta priimant Konstitucinio Teismo 2020-12-07 nutarimą Nr. KT208-N17/2020, bylos Nr. 4/2019, „Dėl valstybės biudžeto lėšų skyrimo mokslo ir studijų institucijų mokslinei veiklai“.

Atlikę tyrimą, teikiame šią nuomonę:

Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 1.2.1 papunktyje nustatyta, kad universitetų ir mokslinių tyrimų institutų 2015 ir 2016 metų MTEP ir meno veiklos formalusis vertinimas vykdomas 2017 metais, šio nutarimo 1.2.2 papunktyje nustatyta, kad universitetų ir mokslinių tyrimų institutų palyginamasis ekspertinis MTEP veiklos vertinimas pirmą kartą vykdomas 2018 metais.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą, kurioje pareiškėjas Seimo narys Stasys Šedbaras prašė ištirti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymų, kuriais sureguliuota kasmetinio mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) ir meno veiklos vertinimo ir kas penkerius metus vykdomo palyginamojo ekspertinio MTEP veiklos vertinimo tvarka, atitiktį Konstitucijai. Pareiškėjo administracinėje byloje nuomone, tiriamuose norminiuose administraciniuose aktuose numatyti nauji MTEP veiklos vertinimo kriterijai

ir jie taikomi veiklai, vykdytai iki šių kriterijų paskelbimo, taip galimai pažeidžiant konstitucinį principą, kad teisės aktai netaikomi praeičiai (*lex retro non agit*). Atsižvelgdamas į tai, kad šiuos aktus švietimo ir mokslo ministras priėmė įgyvendindamas, be kita ko, Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimą Nr. 149 ir juo patvirtintą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai ir meno veiklai plėtoti skyrimo mokslo ir studijų institucijoms tvarkos aprašą (toliau – Aprašas), Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti minėto teisinio reguliavimo atitikimą Konstitucijai.

Atlikus pareiškėjo argumentų analizę konstatuotina, kad ginčijamo teisinio reguliavimo konstitucingumas yra abejotinas atsižvelgiant į iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius *lex retro non agit* (įstatymas neturi grįžtamosios galios), teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, *impossibilium nulla obligatio est* (niekas neįpareigojamas daryti to, kas neįmanoma) ir *lex non cogit ad impossibilia* (teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų) principų reikalavimus.

Pažymėtina, kad, pagal oficialiąją Konstitucinio Teismo doktriną, *lex retro non agit* principas yra neatsiejamas konstitucinio teisinės valstybės principo elementas. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja, *inter alia*, tai, kad teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų paženkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*); negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įsiterptų į jau pasibaigusius teisinius santykius (Konstitucinio Teismo 2014 m. gruodžio 19 d. nutarimas). Nagrinėjamo klausimo kontekste svarbu pažymėti ir tai, kad Konstitucinis Teismas ne kartą pažymėjo, kad keičiant teisinį reguliavimą būtina, *inter alia*, laikytis principo *lex retro non agit*; teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2011 m. vasario 14 d. nutarimai).

Kaip neatsiejamas konstitucinio teisinės valstybės principo elementas Konstitucinio Teismo oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje vertinamas ir teisėtų lūkesčių apsaugos principas. Konstitucinis Teismas ne kartą pažymėjo, kad konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. Šie principai, *inter alia*, suponuoja tai, kad valstybė privalo vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui. Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas).

Nagrinėjamo klausimo kontekste pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas aiškindamas teisėtų lūkesčių apsaugos principą keičiant teisinį reguliavimą pabrėžė, kad teisinio reguliavimo pakeitimai turėtų būti daromi taip, kad asmenims, kurių teisinei padėčiai jie turi įtakos, būtų užtikrinta reali galimybė prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos. Todėl, siekiant sudaryti sąlygas asmenims ne tik susipažinti su nauju teisiniu reguliavimu anksčiau, nei jis pradės galioti, bet ir tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams, gali būti būtina nustatyti vėlesnę jo įsigaliojimo datą (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2016 m. sausio 25 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad asmenų, kuriems taikytinas naujas teisinis reguliavimas, teisinė padėtis pereinamosiomis nuostatomis turėtų būti sureguliuota taip, kad jiems būtų suteikta pakankamai laiko užbaigti pradėtus veiksmus, kurių ėmėsi ankstesnio teisinio reguliavimo pagrindu, tikėdamiesi, kad jis bus stabilus, ir įgyvendinti pagal ankstesnį teisinį reguliavimą įgytas teises (*inter alia*, 2013 m. vasario 15 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*) (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas). Nagrinėjamo klausimo kontekste paminėtina ir tai, kad pagal Konstituciją, *inter alia*, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymas, pagal kurį reikalaujama neįmanomų dalykų (t. y. kuris yra nesuderinamas su iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu *lex non cogit ad impossibilia*), negali sukelti teisinių padarinių jo reguliuojamų teisinių santykių subjektams, nes jie būtų įpareigoti daryti tai, ko apskritai atlikti negalėtų (t. y. būtų nepaisoma reikalavimo *impossibilium nulla obligatio est*). Atitinkamai pagal Konstituciją, *inter alia*, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymu, kuris yra nesuderinamas su iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu *lex non cogit ad impossibilia*, reguliuojamų teisinių santykių subjektams negali sukelti teisinių padarinių mėginimai poįstatyminiais, *inter alia*, teisės taikymo, aktais įgyvendinti tokio įstatymo nuostatas (Konstitucinio Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutarimas).

Atsižvelgiant į tai, kad išdėstyta, manytina, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neatitinka Konstitucinio Teismo suformuluotos oficialiosios konstitucinės doktrinos dėl įvairių teisinės valstybės principo elementų: *lex retro non agit*, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, *impossibilium nulla obligatio est* (niekas neįpareigojamas daryti to, kas neįmanoma) ir *lex non cogit ad impossibilia* (teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų) principų.

Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. 149 ir juo patvirtintas Aprašas, be kita ko, įtvirtina taisykles, pagal kurias universitetams ir mokslinių tyrimų institutams skiriamos lėšos MTEP ir meno veiklai. Šios lėšos yra paskirstomos, *inter alia*, pagal palyginamųjų vertinimų rezultatus. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamame Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 1.2.1 papunktyje reglamentuojamas kasmetinis MTEP ir meno veiklos vertinimas, kuris pirmą kar-

tą turėjo būti vykdomas 2017 metais. Todėl abejotina, ar kasmetinis 2017 metų MTEP ir meno veiklos vertinimas galėjo būti atliktas pagal tais pačiais metais nustatytas taisykles. Pagal Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 1.2.2 papunktyje nustatytą teisinį reguliavimą palyginamasis ekspertinis MTEP veiklos vertinimas, kuris pagal Aprašo 2.2 punktą vykdomas kas penkerius metus, pirmą kartą turėjo būti vykdomas 2018 metais. Taigi 2018 metais turėjo būti vertinama 2013–2017 metų universitetų ir mokslinių tyrimų institutų MTEP veikla. Manytina, kad 2013–2017 metų universitetų ir mokslinių tyrimų institutų MTEP veiklos vertinimui taikant vertinimo rodiklius, kurie buvo nustatyti ir paskelbti 2017 metais, o ne tuos, kurie galiojo tuo metu, kai vertinama veikla buvo vykdoma, galimai pažeidžiamas šių subjektų teisėtas lūkestis, kad jų veikla bus vertinama vadovaujantis tuo metu galiojusiomis teisės normomis. Kartu iš universitetų ir mokslinių tyrimų institutų yra reikalaujama neįmanomo dalyko – kad praeityje jų įvykdyta veikla atitiktų naujai paskelbtus reikalavimus. Universitetai ir mokslinių tyrimų institutai turi teisę iš anksto žinoti, pagal kokius kriterijus bus atliktas mokslinės veiklos vertinimas, ir turi turėti pakankamai laiko naujiems reikalavimams įgyvendinti. Taigi praėjusio laikotarpio mokslinės veiklos vertinimas gali būti atliekamas tik pagal tuos kriterijus, kurie galiojo vertinamuoju laikotarpiu, tačiau įtvirtinus ginčijamą teisinį reguliavimą nebetaikomos iki tol galiojusios lėšų MTEP ir meno veiklai paskirstymo taisyklės, pagal kurias lėšos būtų paskirstytos kitaip negu pagal šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą teisinį reguliavimą.

Pažymėtina ir tai, kad nagrinėjamu atveju nebuvo pasinaudota nė viena iš priemonių, galinčių padėti asmenims, kurių teisei padėčiai aptariamais pakeitimais turėjo įtakos, prisitaikyti prie teisinės situacijos, t. y. nebuvo nustatytas nei pereinamasis teisinis reguliavimas, nei vėlesnė įsigaliojimo data, priešingai – ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo numatyti nauji MTEP vertinimo kriterijai, kurie yra taikomi veiklai, kuri buvo įvykdyta iki šių kriterijų paskelbimo, taip galbūt pažeidžiant *lex retro non agit* principą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ (su 2017 m. rugpjūčio 9 d. pakeitimais) 1.2.1, 1.2.2 papunkčiai galimai prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

Nuomonė (atsakant į 2019-04-19 paklausimą Nr. 14B-226-(2.4)) pateikta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjui Gediminui Mesoniui 2019-05-15 raštu Nr. 2R-112-(1.9).

II.

Simonas Nikartas, Skirmantas Bikelis

DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 14-A/2019

Pateikiame nuomonę dėl pareiškėjo Vaido Virkučio prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštaravo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 75 straipsnio 1 dalis (2015 m. kovo 19 d. redakcija) tiek, kiek buvo suvaržyta teismo teisė, atsižvelgus į visas bylos aplinkybes, atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą asmeniui, nuteistam už labai sunkų nusikaltimą.

Manome, kad pareiškėjo skundo pagrįstumas turėtų būti vertinamas teismo teisės individualizuoti ir skirti teisingą bausmę kontekste. Panašus įstatymo konstitucingumo klausimas buvo nagrinėtas 2003 m. birželio 10 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime (bylos Nr. 13/02-22/02), kuriame Teismas konstatavo, kad „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnis (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo suvaržyta teismo teisė, atsižvelgus į visas, taip pat ir į įstatyme nenurodytas, atsakomybę lengvinančias aplinkybes, skirti švelnesnę negu įstatymo numatyta bausmę už Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 312 straipsnio 3 dalyje (1998 m. vasario 3 d. redakcija) nurodytą nusikalstamą veiką, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.“

Pareiškėjo skunde keliamo BK 75 straipsnio atitikties Konstitucijai klausimo atveju atkreiptinas dėmesys į tam tikrus specifinius aspektus lyginant su minėtame Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime nagrinėtu atveju.

Skirtingai nei buvo konstatuota 2003 m. birželio 10 d. Konstitucinio Teismo nutarime, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą įstatymas teismams neatima galimybės skirti švelnesnę

bausmę asmenims, padariusiems sunkius ar labai sunkius nusikaltimus. Tokią teismo teisę numato BK 62 straipsnis ir BK 54 str. 3 d. Tačiau bausmės vykdymo atidėjimas pagal šias normas nėra taikomas, kadangi remiantis baudžiamosios teisės doktrina ir teismų praktika bausmės vykdymo atidėjimas nėra savarankiška bausmė.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas minėtame nutarime yra konstatavęs, kad „pagal Konstituciją baudžiamajame įstatyme negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo (bausmių ar jų dydžių), kad teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes ir taikydamas baudžiamąjį įstatymą, negalėtų individualizuoti bausmės, skiriamos konkrečiam asmeniui už konkrečią nusikalstamą veiką“. Pabrėžtina, kad bausmės individualizavimas ir teisingos bausmės skyrimas neturi būti siejamas vien tik su bausmės rūšimi, bet ir jos trukme bei turiniu. Bausmės vykdymo atidėjimas vertintinas kaip terminuoto laisvės atėmimo bausmės forma, tačiau kur kas švelnesnio turinio, kadangi bausmė yra vykdoma laisvėje. Taigi nagrinėjamu atveju keltinas klausimas, ar teismo teisės ribojimas skirti tos pačios rūšies, tačiau švelnesnio turinio bausmę nėra kliūtis bausmės individualizavimui bei atitinkamai teisingumo ir proporcingumo principų įgyvendinimui.

Čia svarbu pažymėti, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra probacijos rūšis. Probacija, kuri, be kita ko, kai kuriose valstybėse yra vertinama kaip savarankiška bausmė, (bausmės vykdymo prasme) vertinant asmens kontrolės intensyvumą, gresiančius bausmės nevykdymo padarinius, yra griežčiausia ir labiausiai asmens teises ir laisves ribojanti bausmės atlikimo laisvėje forma. Todėl teismo diskrecijos ribojimas šiuo atveju neleidžia bausmės švelninti tais atvejais, kai teisingumo ir proporcingumo principams prieštarautų tiek laisvės atėmimo bausmės (kaip per griežtos), tiek kitos bausmės (kaip per švelnios) skyrimas. Todėl, kaip ir konstituciniame skunde teigia pareiškėjas, galima daryti prielaidą, kad toks ribojimas tam tikrose bylose gali trukdyti individualizuoti ir paskirti teisingiausią bausmę (pvz., kai bylos aplinkybės ir teiamo asmens charakteristikos leistų skirti bausmės vykdymo atidėjimą, tačiau būtų nepakankamos švelnesnės nei terminuotas laisvės atėmimas skyrimui).

Nesiryžtame pateikti griežtos išvados dėl tokio ribojimo prieštaravimo Konstitucijai, tačiau manome, kad ribojimo taikyti bausmės vykdymo atidėjimą problema galėtų būti išspręsta įstatyme (BK) numatant teismui galimybę bausmės vykdymo atidėjimą taikyti ir tais atvejais, kai yra BK 62 straipsnyje numatytos švelnesnės, negu įstatymo numatytos, bausmės skyrimo sąlygos arba, remiantis BK 54 str. 3 d., kai laisvės atėmimo bausmės skyrimas prieštarauja teisingumo principui.

Taip pat manome, kad yra ginčytinas klausimas, kiek BK 75 straipsnyje numatyti apribojimai atidėti bausmės vykdymą yra pagrįsti baudžiamuoju politiniu ir kriminologiniu požiūriu, taip pat kiek pagrįsta šių apribojimų kriterijumi laikyti formalų nusikaltimų skirstymą (pagal jų rūšis ir kategorijas), o ne faktinį jų pavojingumą bei nuteistojo asmenybės ypatumus (tai atspindima kon-

krečioje byloje paskirtos bausmės rūšimi ir dydžiu)¹, nors, manytina, tai labiau baudžiamasis politinis, o ne konstitucinis klausimas.

Taip pat norėtume atkreipti dėmesį, kad Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinį, yra konstatavęs ir tai, kad valstybės nustatytos ir taikomos priemonės, užkertančios kelią nusikaltimams, ribojančios bei mažinančios nusikalstamumą, turi būti veiksmingos (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Manytina, nėra reti atvejai bylose dėl labai sunkių nusikaltimų (turimi galvoje visų pirma impulsyvaus smurto atvejai), kai bausmės vykdymo atidėjimas (ir jį lydintys apribojimai, įpareigojimai, nuteistojo priežiūra) yra veiksmingesnė poveikio priemonė, nei asmens izoliavimas nuo visuomenės. Tokią nuostatą atspindi ir teismų praktika, susiformavusi iki skundžiamų BK 75 straipsnio pakeitimų, kai laisvės atėmimo bausmės vykdymas būdavo atidedamas, pavyzdžiui, sunkių sveikatos sutrikdymų bylose. Tačiau, kaip jau minėta, ir tai yra ne kartą konstatavęs Konstitucinis Teismas, pagal Konstituciją konkrečių veikų kriminalizavimas ir baudžiamosios atsakomybės už jas diferencijavimas pirmiausia yra valstybės baudžiamosios politikos klausimas, kurį sprendžia įstatymų leidėjas, naudodamasis turima plačia diskrecija ir atsižvelgdamas į tų veikų pavojingumą, mastą, nusikalstamumo prevencijos prioritetus, kitas reikšmingas aplinkybes, tačiau nepažeisdamas Konstitucijos ir iš jos kylančių imperatyvų (2017 m. kovo 15 d. nutarimas).

Nuomonė (į 2020-01-03 raštą Nr. 14B-4 (2.4)) pateikta Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui 2020-01-29 raštu Nr. 2R-21-(1.9).

¹ Pavyzdžiui, Vokietijos Federacijos baudžiamojo kodekso 56 ir 59 straipsniuose bausmės vykdymo atidėjimo galimybė siejama su konkrečios paskirtos bausmės rūšimi ir dydžiu, o ne nusikaltimo, už kurį bausmė paskirta, rūšimi ar kategorija. Vokietijos Federacijos BK Vokietijos Federacijos teisingumo ministerijos internetiniame puslapyje: http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_56.html.

III.

Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė

DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 13/2019

Išnagrinėję Seimo narių grupės prašymą Konstituciniam Teismui ištirti, ar Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (toliau – Vietos savivaldos įstatymas) 3 straipsnio (2014 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies 1 punktą tiek, kiek jame nustatyta, kad savivaldybės tarybai vadovauja vienmandatėje rinkimų apygardoje tiesiogiai išrinktas savivaldybės tarybos narys – savivaldybės meras ir kad meras yra savivaldybės vadovas, vykdamas šiame ir kituose įstatymuose numatytus įgaliojimus, 5 straipsnio (2014 m. birželio 26 d. redakcija) 2 dalis tiek, kiek ji numato tris savarankiškas savivaldos institucijas (viešojo administravimo funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba, meras, savivaldybės vykdomoji institucija), 19 straipsnio (2014 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad meras renkamas tiesiogiai savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui, 20 straipsnio (2014 m. birželio 26 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 2 dalis ta apimtimi, kuria merui suteikti įgaliojimai peržengia savivaldos atstovaujamosios institucijos kompetencijos ribas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau ir – Konstitucija) 119 straipsniui, teikiame šią nuomonę:

Dėl nuostatos, kad meras yra renkamas tiesiogiai vienmandatėje rinkimų apygardoje, o kiti tarybos nariai renkami pagal proporcinę rinkimų sistemą daugiamandatėse rinkimų apygardose, esame linkę manyti, kad tai neprieštarauja Konstitucijos 119 straipsniui, kadangi šio straipsnio 2 dalyje numatyta, jog „Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinis administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu“. Daugiau nei šiame straipsnyje, nei Konstitucijoje apskritai nėra paminėta nieko, kas būtų susiję su reikalavimais dėl vienmandatės ar daugiamandatės rinki-

mų apygardos ar dėl tiesioginės ar proporcinės rinkimų sistemos. Atkreipiame dėmesį, kad tai, kokiu būdu ir pagal kokią rinkimų sistemą išrinktas savivaldybės tarybos narys, nėra susiję su klausimu dėl savivaldybės tarybos nario įgaliojimų apimties.

Dėl nuostatos, kad „meras yra savivaldybės vadovas“, pritariame pareiškėjo pozicijai, kad ši nuostata galimai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsniui. Konstitucijos 119 straipsnyje minima tik savivaldybės taryba, kaip atstovaujamoji vietos savivaldos institucija, ir jai atskaitingi vykdomieji organai. Taigi, pirma, Konstitucijoje nekalbama apie tokią reikšmingą instituciją kaip „savivaldybės vadovas“. Antra, remiantis sisteminiu aiškinimu, meras, kaip atstovaujamosios valdžios institucijos dalis, galėtų būti savivaldybės tarybos vadovas, bet ne savivaldybės vadovas. Be to, darant analogiją, valstybės vadovai laikomi vykdomosios valdžios dalimi (Lietuvoje Prezidentas, kaip valstybės vadovas, taip pat laikomas vykdomosios valdžios dalimi (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d., 1999 m. gruodžio 21 d., 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai)), tuo tarpu savivaldybės meras pagal Konstituciją turėtų būti laikomas atstovaujamosios institucijos dalimi.

Nepritariame pareiškėjo nuomonei, kad Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje kalbama apie tris savarankiškas savivaldos institucijas. Nepaisant to, kad ten paminėta savivaldybės taryba ir meras, nėra minima jokių funkcijų, kurios būtų skirtingos mero ir savivaldybės tarybos atžvilgiu. Tačiau pritarume, kad tokia formuluo­­tė yra nesistemiška (pvz., panašiai skambėtų, jei įstatyme būtų įtvirtinta, kad vykdomąją valdžią įgyvendina Ministras Pirmininkas ir Vyriausybė). Taigi, remiantis šia nuostata, nematome pagrindo teigti, kad mero ir savivaldybės tarybos institucijos yra savarankiškos.

Kalbant apie mero įgaliojimus, numatytus Vietos savivaldos įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje, pritariame pareiškėjų nuomonei, kad kai kurie iš šiame straipsnyje nurodytų įgaliojimų peržengia atstovaujamosios savivaldos institucijos ribas. Mūsų nuomone, šioje straipsnio dalyje nurodyti įgaliojimai turėtų būti susiję tik su vadovavimu savivaldybės tarybos darbui bei su savivaldybės tarybos atstovavimu santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Tačiau, kaip matyti iš Vietos savivaldos įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje numatyto funkcijų sąrašo, merui pavesta vykdyti ir savarankiškas funkcijas, tokias, kaip „išduoda leidimus naudoti žūklės plotus vandens telkiniuose, tvirtina žuvų išteklių naudojimo, atkūrimo ir apsaugos žuvininkystės vandens telkiniuose priemonių planus teisės aktų nustatyta tvarka“, „keičia pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir būdą teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka“, „suteikia patalpas Seimo nariams pagal Lietuvos Respublikos Seimo statutą“, „atkuria savivaldybės valdomo išlikusio nekilnojamojo turto nuosavybės teises religinėms bendrijoms ir bendruomenėms“.

Nuomonė (į 2020-11-06 raštą Nr. 14B-810 (2.4)) pateikta Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui 2020-12-07 raštu Nr. 2R-185-(1.9).

IV.

Skirmantas Bikelis, Simonas Nikartas

NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ NR. XIIIIP-5148 IR XIIIIP-5171

Šioje išvadoje Lietuvos teisės instituto mokslininkai pateikė nuomonę dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių dviejų siūlymų griežtinti baudžiamąją atsakomybę už žiaurų elgesį su gyvūnais. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 310 straipsnio pakeitimo projektu Nr. XIIIIP-5148 (toliau – pirmasis projektas) siūloma sugriežtinti maksimalią laisvės atėmimo bausmę iki dvejų metų laisvės atėmimo (šiuo metu ji yra vieni metai laisvės atėmimo) ir numatyti draudimą kaltininkams nuo trejų iki penkerių metų įsigyti ir nuolatinėje gyvenamojoje vietoje laikyti bet kokį gyvūną. BK 310 straipsnio pakeitimo projektu Nr. XIIIIP-5171 (toliau – antrasis projektas) siūloma pagal šį straipsnį bausti ne tik asmenis, kurie žiauriai elgėsi su gyvūnu, bet ir tuos, kurie nuslėpė tokį elgesį. Projektams nepritariame.

Pirmojo projekto autoriai aiškinamajame rašte nurodo, kad Lietuvoje bausmės už žiaurų elgesį su gyvūnais yra nepakankamai griežtos. Primename, BK už žiaurų elgesį su gyvūnais (310 str.) numato iki 100 000 Eur dydžio baudą. Manome, kad tokia bausmė už nesunkų nusikaltimą yra labai griežta, tokio dydžio baudos gali socialiai ir ekonomiškai sužlugdyti asmenį.

Taip pat norėtumėme akcentuoti, kad įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad įstatymų projektų tikslas – „užtikrinti ne tik teorinį, bet ir praktinį normų, draudžiančių žiaurų elgesį su gyvūnais, įgyvendinimą“. Jau ne vienoje Lietuvos teisės instituto nuomonėje dėl įstatymų projektų, kuriais siekiama griežtinti bausmes, Lietuvos Respublikos Seimo komitetams pateikėme argumentus ir nuorodas į mokslinius tyrimus, kurie rodo, kad bausmių griežtinimas yra neveiksminga priemonė. Taigi, jeigu aptariamų projektų autoriai bausmių griežtinimu siekia spręsti praktines problemas, norėtumėme pabrėžti, kad moksliniu-kriminologiniu požiūriu bausmių griežtini-

mas daugeliu atvejų neturi jokio praktinio efektyvumo, o neretai – ir neigiamą efektą: taikant griežtas bausmes asmuo yra sužlugdomas tiek socialiai, tiek ekonomiškai, arba, kitaip tariant, yra sunaikinami asmens nusikalstamo elgesio apsauginiai veiksniai (pvz., asmens socialinis statusas, reputacija, darbas, pozityvūs ryšiai su šeima, bendruomene ir pan.) – sužlugdytas asmuo nebeturi ko prarasti, todėl ir toliau daro nusikaltimus.

Turint aiškų supratimą apie bausmių adekvatumą, proporcingumą, palyginimai su užsienio baudžiamaisiais įstatymais didesnės reikšmės neturi. Lyginimasis represijos griežtumu kalbant apie tam tikrą socialinę problemą apskritai nėra teisingas požiūris. Juk, kilus socialinių problemų ir socialinių įtampų, nepradedame lyginti, ar mūsų riaušių policija yra ne mažiau ginkluota nei kaimyninių šalių. Lygiai taip neturėtų būti lyginamasi ir baudžiamaisiais įstatymais. Tikriausiai pirmiausia turėtume imti galvoti, kodėl kilo problemų ir kaip jas reikėtų konstruktyviai išspręsti. Ar buvo pakankamai aktyvios problemos srityje dirbančios institucijos? Ar jos turi pakankamai žmogiškųjų ir kitokių resursų savo funkcijoms vykdyti, ar tinkamai sureguliuota jų kompetencija ir pan.?

Pirmajame projekte siūlomas draudimas laikyti gyvūnus gyvenamojoje vietoje nėra visai aiškus (neaišku, kaip apibrėžiama gyvenamoji vieta, pavyzdžiui, ūkyje) ir nėra tinkamas teisės technikos požiūriu. BK baudžiamojo poveikio priemonės turi būti formuluojamos ne specialiojoje, bet bendrojoje dalyje.

Antrojo projekto pasiūlymas numatyti baudžiamąją atsakomybę už žiaurą elgesio su gyvūnais nusikaltimo slėpimą būtų neproporcingas ir neteisingas. Primename, kad baudžiamoji atsakomybė gali kilti tik už labai sunkaus nusikaltimo slėpimą (BK 237 straipsnis).

Pabaigoje norėtume pacituoti profesoriaus ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Olego Fedosiuko mintį: „Kaip savotiškas „vaistas“, slopinantis populistinę tendenciją kovoti su visomis visuomenės negerovėmis baudžiamaisiais įstatymais, ir kilo kraštutinės priemonės (lot. *ultima ratio*) idėja, kurios esmę nusako štai toks teiginys: baudžiamųjų įstatymų draudimų ir sankcijų turi būti imamasi tik tada, kai tai neišvengiama, t. y. neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeidžiamų teisinių gėrių.“²

Nuomonė (į 2020-09-30 raštą Nr. S-2020-4101) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui 2020-10-13 raštu Nr. 2R-147-(1.9).

² Fedosiuk O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė // Jurisprudencija, 2012, 19(2), p. 717.

V.

Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė

NUOMONĖS, PATEIKTOS LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIAJAI TARNYBINĖS ETIKOS KOMISIJAI

1.

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija 2020-09-02 raštu Nr. S-2293-(3.4) kreipėsi į Lietuvos teisės institutą prašydama pateikti nuomonę, ar AB „Ignitis grupė“, kaip patronuojanti įmonė, ir AB „Ignitis grupė“ ir jos grupės įmonės gali dalyvauti šios grupės įmonėms aktualių teisės aktų rengimo procese: inicijuoti teisėkūros pokyčius, savo iniciatyva dalyvauti susitikimuose, kuriuose svarstomi Grupės įmonėms aktualūs teisės aktų pakeitimai, teikti pastabas bei pasiūlymus teisės aktų projektams ir kt., vadovaujantis Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 punkte nurodyta išimtimi, kai veikla nelaikoma lobistine.

Išanalizavę pateiktus klausimus, teikiame šią nuomonę:

1. Šiuo metu galiojančioje Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje numatyta dvejopo pobūdžio išimtis, kada veikla nelaikoma lobistine: pirma, tai yra „valstybės politikų, valstybės pareigūnų ar valstybės tarnautojų veiksmai“ bei „kitų asmenų, kurie pagal teisės aktų nustatyta tvarka jiems suteiktas pareigines funkcijas dalyvauja rengiant, svarstant ir priimant teisės aktus ar administracinius sprendimus, veikla“. „Ignitis grupės“ įmonių darbuotojai negali būti priskirti pirmajai grupei asmenų, kadangi jie nėra valstybės politikai, pareigūnai ar tarnautojai. Atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje aiškiai apibrėžtos energetikos įmonių veiklos ribos teisėkūros srityje („Energetikos įmonės dalyvauja rengiant reguliuojamų kainų nustatymo metodikų, energetikos objektų (tinklų, įrenginių, sistemų) prijungimo prie veikiančių energetikos įmonių objektų (tinklų, įrenginių, sistemų) tvarkos aprašo,

kuriame nustatytos techninės sąlygos, įkainių nustatymo metodikos, kurioje nustatytos ir įkainių apskaičiavimo sąlygos, energijos perdavimo, skirstymo, tiekimo taisyklių, kitų teisės aktų, reglamentuojančių energetikos įrenginių įrengimą, eksploatavimą, naudojimą, saugą ir kitus techninius klausimus, projektus“), laikomės nuomonės, kad „Ignitis grupės“ įmonių darbuotojams Lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalis yra taikytina tiek, kiek jų veikla patenka į Energetikos įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje nurodytą veiklos apimtį. Taigi atsakymas į pirmąjį klausimą, mūsų nuomone, yra neigiamas.

2. Lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad lobistine veikla nelaikoma „kitos specialiųjų įstatymų arba įstatų nustatyta tvarka vykdomos veiklos, kurios tenkina viešąjį interesą“. Nepaisant to, kad ši įstatymo nuostata yra ydinga dėl jos neapibrėžtumo, manome, kad „Ignitis grupės“ įmonių veikla, dalyvaujant teisėkūros procese peržengiant Energetikos įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje apibrėžtas ribas, nepatenka į šios dalies taikymo apimtį. Pirma, dalyvavimas teisėkūroje nėra, kaip šioje nuostatoje nurodoma, „kita nustatyta tvarka vykdoma veikla“ – tai būtų dalyvavimas teisėkūros procese, o tai pagal veiklos pobūdį yra lobistinė veikla, bet ne „kita veikla“. Antra, tokia veikla nebūtų vykdoma „įstatymų arba įstatų nustatyta tvarka“, t. y. tokia veikla, kaip jau minėta, nepatektų į Energetikos įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje apibrėžtas veiklos ribas. Galiausiai dalyvavimas teisėkūroje „viešojo intereso“ klausimais, be kita ko, galėtų apimti ir dalyvavimą svarstant Darbo kodekso nuostatas dėl darbuotojų garantijų, dalyvavimą svarstant Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo nuostatas, taip pat dalyvavimą svarstant Konkurencijos įstatymo nuostatas, o tai galėtų turėti įtakos „Ignitis grupės“ įmonių ir jų darbuotojų privatiems interesams. Todėl manome, kad toks platus „viešojo intereso“ sąvokos aiškinimas galėtų „Ignitis grupės“ įmonėms sudaryti galimybę naudotis nepagrįstai plačiomis teisėkūros teisėmis kitų asmenų, turinčių savo interesų teisėkūroje, atžvilgiu.

3. Manome, kad atsakymas į trečiąjį klausimą taip pat turėtų būti neigiamas atsižvelgiant į 2 punkte nurodytą argumentą dėl viešojo intereso. Pabrėžiame, kad viešojo intereso sąvoka yra vertintina kiekvienu atveju atskirai, ir energetikos įmonių galima teisėkūros veikla, remiantis jų specifiška, yra aiškiai apibrėžta Energetikos įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje. Dalyvavimas kitoje teisėkūros veikloje siekiant daryti įtaką būtų laikytinas nepagrįstai išskirtina teise kitų interesą turinčių asmenų atžvilgiu.

Nuomonė (atsakant į 2020-09-02 raštą Nr. S-2293-(3.4)) pateikta Lietuvos Respublikos vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai 2020-09-14).

2.

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija 2019-11-29 raštu Nr. S-4158-(1.2) kreipėsi į Lietuvos teisės institutą prašydama pateikti nuomonę, ar Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijai yra priskirtos viešojo administravimo funkcijos.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalimi bei 4 straipsnio 3 ir 5 dalimis, viešojo administravimo subjektais gali būti ne tik valstybės ir savivaldybės įstaigos ir institucijos, bet ir asociacijos. Tačiau Viešojo administravimo subjektais laikomos tik asociacijos, įgaliotos atlikti viešąjį administravimą. Viešojo administravimo įgaliojimai asociacijoms suteikiami šia tvarka: 1) tai turi būti padaryta įstatymu, tiesiogiai taikomu Europos Sąjungos teisės aktu, ratifikuota tarptautine sutartimi, įstatymų įgaliotos valstybės ar savivaldybės institucijos priimtu teisės aktu; 2) teisės akte turi būti nurodyta konkreti veikianti ar numatoma steigti asociacija – prireikus jos pavadinimas, paskirtis, teisinė forma, santykiai su kitais viešojo administravimo subjektais ir kt., 3) teisės akte turi būti nurodyti asociacijai suteikiami viešojo administravimo įgaliojimai³.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos prekybos, pramonės ir amatų rūmų įstatymo 2 straipsnyje, apibūdinančiame Prekybos, pramonės ir amatų rūmų (toliau – Rūmai) teisinį statusą, yra nurodoma, kad Rūmai yra savanoriški juridinių bei fizinių asmenų, užsiimančių Lietuvos Respublikos įstatymų reglamentuojama ekonomine veikla, susivienijimai, ne pelno organizacijos, įgyvendinančios verslo savivaldos principus. Įstatyme nėra nurodoma, kad Rūmams yra suteikiami viešojo administravimo įgaliojimai.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad teismų praktikoje, susijusioje su įvertinimu, ar asociacijos yra priskiriamos prie viešojo administravimo subjektų, galima išvelgti, jog teismai dažniausiai akcentuoja tokių organizacijų kaip nevyriausybinių, nuo valstybės nepriklausomų organizacijų, dažnai – įgyvendinančių savivaldos teisę, statusą⁴. Pavyzdžiui, remiantis būtent šiuo argumentu prie viešojo administravimo subjektų nebuvo priskirtos tokios asociacijos, kaip Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmai⁵, Lietuvos notarų rūmai⁶, Lietuvos advokatūra⁷ ir Visuomenės informavimo etikos asociacija^{8,9}.

³ Viešojo administravimo įstatymo 4(1) straipsnio 1 dalis.

⁴ *Vitkutė E. A.* Asociacijų priskyrimo viešojo administravimo subjektams problematika // *Teisė*, 2018, t. 106, p. 167.

⁵ Kolegija. 2007 m. spalio 24 d. nutartis byloje Nr. T49/07.

⁶ LVAT. 2015 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS1418-146/15; LVAT. 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS1360-662/15; VAAT. 2013 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I4154-171/13; VAAT. 2010 m. balandžio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I1947-484/10.

⁷ LVAT. 2017 m. birželio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-517-438/17; Kolegija. 2016 m. gruodžio 8 d. nutartis byloje Nr. T103/16; LVAT. 2017 m. sausio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-9-756/17.

⁸ LVAT. 2016 m. spalio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1441-552/16; LVAT. 2016 m. liepos 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-320-146/16; VAAT. 2015 m. lapkričio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I10757580/15; VAAT. 2015 m. gegužės 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I4006-643/16; Kolegija. 2007 m. spalio 24 d. nutartis byloje Nr. T45/07.

⁹ Cituota iš: *Vitkutė E. A.* Asociacijų priskyrimo viešojo administravimo subjektams problematika // *Teisė*, 2018, t. 106, p. 167.

Atsižvelgdami į pateiktus argumentus, manome, kad Prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijai nėra priskirtos viešojo administravimo funkcijos.

Nuomonė pateikta Lietuvos Respublikos vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai atsakant į 2019-11-29 raštą Nr. S-4158-(1.2).

3.

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija 2020-12-23 raštu Nr. S-3252(3.4) kreipėsi į Lietuvos teisės institutą prašydama pateikti nuomonę, kiek Lietuvos Respublikos prekybos, pramonės ir amatų rūmai bei Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija patenka į Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo reguliavimo apimtį.

Išnagrinėję rašte dėl tarnybinės pagalbos su prašymu pateikti nuomonę esančią informaciją, teikiame nuomonę dėl iškeltų klausimų.

1. Dėl klausimo, ar Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo (toliau – LVĮ) 7 straipsnio 3 punkto nuostata galėtų būti taikoma Lietuvos Respublikos prekybos, pramonės ir amatų rūmams (toliau – Rūmai) atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos prekybos, pramonės ir amatų rūmų įstatymo (toliau – Įstatymas) 5 straipsnio 6 punktu jiems pavestą vykdyti funkciją savo iniciatyva arba gavus valstybės institucijų užsakymą atlikti ekonominę veiklą reglamentuojančių dokumentų ekspertizę ir teikti pasiūlymus ir ar Rūmai gali savo iniciatyva dalyvauti teisėkūros procesuose Įstatyme nurodytoje srityje ir tokia veikla neturėtų būti laikoma lobistine, manytume, kad atsakymas yra neigiamas. Pirma, LVĮ 7 straipsnio 3 punkte numatyta, kad lobistine veikla nelaikoma „valstybės politikų, valstybės pareigūnų ar valstybės tarnautojų veiksmai inicijuojant, rengiant, svarstant teisės aktų projektus ir priimant teisės aktus, atliekami pagal teisės aktų nustatyta tvarka jiems suteiktas pareigines funkcijas, ir kitų asmenų, kurie pagal teisės aktų nustatyta tvarka jiems suteiktas pareigines funkcijas dalyvauja rengiant, svarstant teisės aktų projektus ir priimant teisės aktus, veikla“. Atkreipiame dėmesį, kad Rūmai ar jiems atstovaujantys fiziniai asmenys nėra valstybės politikai, valstybės pareigūnai ar valstybės tarnautojai, taip pat asmenys, kuriems pagal teisės aktų nustatytą tvarką suteiktos pareiginės funkcijos dalyvauti teisėkūros procese. Mūsų supratimu, Įstatymo 5 straipsnio 6 punkte kalbama ne apie teisėkūros veiklą, bet dokumentų ekspertizę, t. y. paaiškinimus, pasiūlymus, kaip dokumentai turėtų būti aiškinami bei kaip juos reikėtų įgyvendinti praktikoje, bei apie dokumentais liudijančių procesų/situacijos ekspertizę. Antra, atsakant į antrąjį klausimo dalį, atsižvelgiant į tai, kad Rūmai ar jų atstovai netenkina LVĮ 7 straipsnio 3 punkte

nurodytų reikalavimų subjektams, jokia Rūmų ar jų atstovų veikla negali patekti į minėtame LVĮ punkte nurodytos išimties taikymo apimtį.

2. Atsakant į antrą klausimą, ar Rūmų vykdoma veikla, kaip numatyta įstatyme, galėtų patekti į LVĮ 7 straipsnio 7 punkto apibrėžtį, ir Rūmams nekiltų pareiga registruotis lobistu, manytume, kad pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar Rūmai yra viešieji juridiniai asmenys. Remiantis Įstatymo 2, 3 ir 8 straipsniais, Rūmai yra juridinių bei fizinių asmenų, užsiimančių komercine-ūkine veikla Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, savanoriški susivienijimai, įgyvendinantys verslo savivaldos principus, o Rūmų steigėjais ir nariais gali būti visų rūšių įmonės, įregistruotos Lietuvos Respublikos įmonių registre, ir fiziniai asmenys, turintys įstatymų nustatyta tvarka leidimus užsiimti komercine-ūkine veikla. Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.34 straipsnio 2 dalimi, viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudos sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.). Atsižvelgiant į tai, kad Rūmai yra steigiami ne valstybės ar savivaldybės, ar kitų asmenų, nesiekiančių naudos sau, o įmonių ir (arba) fizinių asmenų, turinčių leidimus užsiimti komercine-ūkine veikla, manome, kad LVĮ 7 straipsnio 7 punkte numatyta išimtis Rūmų atžvilgiu taip pat nėra taikoma.

3. Galiausiai dėl klausimo, ar Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (toliau – Asociacija) galėtų būti priskirta viešojo administravimo subjektams, įgaliojantiems atlikti viešąjį administravimą, ir, jei būtų priskiriama, ar šiuo pagrindu Asociacijos veikla nepatektų į lobistinės veiklos apibrėžtį, manome, kad atsakymas taip pat yra neigiamas. Pirma, atkreipiame dėmesį, kad LVĮ nenumato išimčių iš Lobistinės veiklos įstatymo vien tuo pagrindu, kad subjektas yra viešojo administravimo subjektas ar vykdo viešojo administravimo funkcijas – tam turi būti atitinkamas pagrindas, numatytas LVĮ. Atsižvelgiant į pateiktos informacijos apie ATA knygelių išdavimo ir naudojimo procesą ir reikšmę bei specializuotų žinių stygių, nesiimame komentuoti, ar šių knygelių išdavimas gali būti laikomas viešojo administravimo funkcijų vykdymu. Tačiau atkreipiame dėmesį, kad būtų sistemiškai nepateisinama lobistinės veiklos reguliavimo prasme, jei subjektas, kurio maža veiklos dalis susijusi su viešojo administravimo funkcijų vykdymu (ir kuris pagal apibrėžimą nepatenka į asmenų, kuriems gali būti taikomos lobistinės veiklos apibrėžties išimtys), neturėtų pareigos registruotis lobistu ir galėtų daryti įtaką teisėkūros procese ir tose srityse, kurios visiškai nesusijusios su viešojo administravimo funkcija.

Nuomonė (atsakant į 2020-12-23 raštą Nr. S-3252(3.4)) pateikta Lietuvos Respublikos vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai (2021-01-25).

VI.

Skirmantas Bikelis

NUOMONĖ APIE ĮSTATYMŲ PROJEKTUS NR. XIVP-96 IR XIVP-95

Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė pateikė įstatymų projektus, kuriais siūloma dekriminalizuoti neteisėtą disponavimą nedideliu kiekiu narkotinių ir psichotropinių medžiagų, neturint tikslo jų platinti. Tai – Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 259 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIV-96 (toliau – BK pakeitimo projektas) ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 71 straipsnio pakeitimo ir papildymo 483(1) straipsniu įstatymo projektas Nr. XIV-95 (toliau – ANK pakeitimo ir papildymo projektas). Šiems projektams iš esmės pritariame.

Abiem projektais žengiami žingsniai įgyvendinant Seimo 2018 m. gruodžio 13 d. nutarimu patvirtintą Valstybinės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 metų programą (toliau – Programa). Narkotinių ir psichotropinių medžiagų disponavimo asmeniniams poreikiams be tikslo juos platinti reguliavimo švelninimas, socialinio, o ne baudžiamojo požiūrio akcentavimas yra plačiai mokslškai pripažintas kelias, kuris yra nurodomas ir šios programos 89–93 punktuose.

Kita vertus, BK pakeitimo projektas nėra pakankamai išsamus, neatspindi Programos 92 punkte minimos problemos, susijusios su neproporcingai griežtu baudimu už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų atsisiuntimą iš užsienio (kontrabandą). Lietuvos BK yra išskirtinis tuo, kad jame disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis yra reguliuojamas ne viename specialiame skyriuje (BK XXXVII skyriuje, kurį sutrumpintai pavadintume „nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis“), bet ir skyriuje, skirtame nusikaltimams ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXII skyrius). Toks reguliavimas prieštarauja BK struktūrai, yra perteklinis ir bū-

tent BK XXXII skyriuje numatyta atsakomybė už disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis (jų kontrabandą, BK 199 straipsnio 4 dalis) yra pati problemiškesnė atsakomybės proporcingumo požiūriu. Tačiau BK pakeitimo projektu nesiūloma keisti BK 199 straipsnio 4 dalies. Tokiam požiūriui nepritariame ir siūlome šį projektą papildyti nuostata, keičiančia BK 199 straipsnio 4 dalį. Pakeitimo esmė – iš skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ šalintinos nuostatos, numatančios atsakomybę už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, kadangi atsakomybei už tokias veikas visiškai pakanka reguliavimo, numatyto specialiai atsakomybei už neteisėtą disponavimą tokiomis medžiagomis skirtame skyriuje (BK XXXVII skyrius).

Argumentai:

1. Dabartinis reguliavimas prieštarauja BK struktūrai ir kodekso logikai

BK nusikalstamos veikos yra suskirstytos į skyrius pagal tai, kokią vertybę jos pažeidžia. Vertybė dažniausiai įvardijama skyriaus pavadinime. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabanda, akivaizdu, nėra susijusi su ekonomika ir verslo tvarka, tai visuomenės sveikatos ir visuomenės saugumo problema. Tad atsakomybė už tokią veiką neturėtų būti įtvirtinta skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“, kuriame yra atsakomybė už kontrabandą numatantis BK 199 straipsnis¹⁰.

Dabartinis narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos reguliavimas netinkamame skyriuje yra ydingos „tradicijos“ pasekmė. Toks reguliavimo modelis perimtas iš senojo baudžiamojo kodekso (galiojusio iki 2003 m. gegužės 1 d.), kuriame lygiai taip pat atsakomybė už narkotinių medžiagų kontrabandą buvo numatyta skirsnyje „nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai“, nors disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis su ūkininkavimo tvarka iš esmės neturi nieko bendro¹¹.

Tinkamas reguliavimo pavyzdys galėtų būti Vokietijos baudžiamoji teisė. Vokietijoje atsakomybė už visas baudžiamąsias veikas, susijusias su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, yra numatyta viename, specialiai disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis reguliavimui skirtame įstatyme¹² (Lietuvoje atitikmuo būtų BK XXXVII skyrius).

¹⁰ Apie tai rašoma ir šioje monografijoje: *Bikelis S., Giedrytė-Mačiulienė R., Mickėnienė I., Venckevičienė J.* Cigarečių neteisėta apyvarta: kompleksinė reiškinių ir kontrolės priemonių analizė. Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2017, p. 10–11.

¹¹ Narkotinių medžiagų kontrabandos reguliavimo tame pačiame skyriuje ir netgi tame pačiame straipsnyje, kaip ir kitų daiktų kontrabandos, tradicijos pradžią galime matyti dar LTSR 1961 m. baudžiamojo kodekso 77 straipsnyje „Kontrabanda“, kuriame buvo numatyta atsakomybė tiek už prekių, tiek už narkotinių medžiagų kontrabandą. Įdomu, kad ir sankcija (nuo trejų iki 10 metų) buvo numatyta tokia pati, kaip ir galiojančiame įstatyme, išskyrus tai, kad nenumatytos tokios bausmės, kaip viso turto konfiskavimas su nutrėmimu.

¹² Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln (Betäubungsmittelgesetz – BtMG).

Jame numatyta atsakomybė už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (29–30b straipsniai) apima ir jų kontrabandą (lygiai kaip Lietuvos BK 259–261 straipsniai). Vokietijos įstatyme, numatančiame atsakomybę už kontrabandą (370 ir 372 straipsniai)¹³, narkotinės ir psichotropinės medžiagos neminimos (kaip ir turėtų būti Lietuvos BK 199 straipsnyje).

Pabrėžtina ir tai, kad vokiškasis reguliavimo modelis visiškai atitinka tarptautinių įpareigojimų dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartos kontrolės reikalavimus.

2. Dabartinis reguliavimas yra perteklinis

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda praktikoje visuomet kvalifikuojama kaip idealioji sutaptis tarp BK 199 straipsnio 4 dalies ir atitinkamai BK 259 arba 260 straipsnių. Praktiniu požiūriu tai yra perteklinis kvalifikavimas. BK 259 ir 260 straipsniai yra savaime pakankami apibrėžti minėtų medžiagų kontrabandą (kuri yra tas pats disponavimas (gabenimas, siuntimas, įgijimas)) ir numato gana griežtas bausmes (BK 260 straipsnio 2 ir 3 dalys numato netgi daug griežtesnes sankcijas, nei BK 199 straipsnio 4 dalis), kurios leistų tinkamai įvertinti nusikalstamą veiką net jei tai būtų tarptautinės organizuotos grupės daroma stambaus masto narkotinių medžiagų kontrabanda. Tad iš BK 199 straipsnio 4 dalies pašalinus narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymius, teisinė spraga ar nepagrįstai švelnios atsakomybės galimybė nesusidarytų.

3. Dabartinis reguliavimas problemiškas sankcijų proporcingumo požiūriu

Dabartinis reguliavimas problemiškas sankcijų proporcingumo požiūriu, kai sprendžiama dėl atsakomybės už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų atsisiuntimą. Palyginime: į Vilnių atsisiuntus nedidelį kiekį kanapių iš Kauno, grėstų atsakomybė pagal BK 259 straipsnį kaip už baudžiamąjį nusižengimą (griežčiausia – iki 45 parų arešto, teistumo neužtraukia, plačios atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės galimybės), o tokį patį daiktą atsisiuntus iš Lenkijos ar kitos užsienio šalies, grėstų atsakomybė ne tik pagal BK 259 straipsnį, bet ir už narkotinės medžiagos kontrabandą pagal BK 199 straipsnio 4 dalį (nuo 3 iki 10 metų laisvės atėmimo, teistumas už sunkų nusikaltimą, itin ribotos galimybės švelninti bausmę). Toks reguliavimas yra nenuoseklus ir neadekvatus, pernelyg sureikšminantis aplinkybę, iš kur daiktas atsisiųstas, nors tokia aplinkybė neturėtų turėti reikšmės. Didelė reikšmė daiktų atsisiuntimui iš užsienio istoriškai būdavo teikiama tarybiniais laikais, kai kontrabanda buvo laikoma valstybiniu nusikaltimu. Bet laikai yra stipriai pasikeitę. Atsakomybės griežtumas turi priklausyti nuo medžiagų kiekio ir disponavimo jomis tikslo (platinti ar savo reikmėms), bet ne nuo to, iš kur medžiagos išsiųstos.

Manytina, būtų logiška atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų neteisėtą siunti-

¹³ Abgabenordnung (AO).

mąsi suvienodinti, ją taikyti nepriklausomai nuo to, iš kur medžiagos siunčiamos (pagal BK 259–260 straipsnius). Jeigu medžiagų kiekis nedidelis ir jos skirtos asmeniniam vartojimui, pakaktų atsakomybės pagal ANK 71 straipsnį, kaip jį siūloma apibrėžti ANK pakeitimo ir papildymo projekte.

Kartu norime atkreipti dėmesį, kad Seimo narys M. Majauskas yra pateikęs BK 199 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-3166, taip pat Vyriausybė yra parengusi BK pakeitimo įstatymo projektą XIIP-4856, kuriuo taip pat siūloma keisti BK 199 straipsnį, tačiau abu šie projektai minėtų problemų neišsprendžia. Jas galima išspręsti tik iš šio straipsnio pašalinus narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymius.

Nuomonė pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretariatui, Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui 2020-12-29 raštu Nr. 2R-199-(1.9).

VII.

Petras Ragauskas

NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KORUPCIJOS PREVENCIJOS ĮSTATYMO Nr. IX-904 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-5042

Nuomonė pateikta įstatymo projektą Nr. XIIP-5042 pagrindinio komiteto teisėmis svarstyti paskirtam Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui, remiantis šio komiteto pirmininko 2020-12-16 prašymu.

Dėl 1 straipsnio. Atsižvelgiant į tai, kad kryptinga korupcijos prevencija ir korupcijai atsparios aplinkos kūrimas Lietuvoje trunka jau ne pirmą dešimtmetį, įstatymo paskirtimi įvardinti tik „korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės“ nėra korektiška. Siūlytume referuoti į „korupcijai atsparios aplinkos užtikrinimo priemonės“.

Dėl 2 straipsnio 2 dalies. Pateikiamas korupcijos sąvokos apibrėžimas tobulintinas.

Pirma, būtinas sąvokos elementas „piktnaudžiavimas įgaliojimais“ potencialiai eliminuoja tam tikrą elgesį, kuris priskirtinas korupcijai, ir todėl nepagrįstai susiaurina šios sąvokos turinį. Antai nėra jokio *piktnaudžiavimo įgaliojimais* (nes nėra jokių *įgaliojimų* autentiška šio termino prasme) susidūrus su *prekyba poveikiu*, jei kyšis duodamas už tai, kad jį priimančio asmuo paveiktų tam tikrą subjektą pasinaudodamas savo visuomenine padėtimi, giminyste arba pažintimis. Todėl, pavyzdžiui, baudžiamąją bylą nagrinėjančio teisėjo šeimos nario, už tam tikrą pinigų sumą įkalbėjusio teisėją kaltinamąjį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės arba skirti jam švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę, elgesys pagal siūlomą apibrėžimą negalėtų būti vertinamas kaip *korupcija*.

Šiuo požiūriu reikėtų pažymėti, kad toks vertinimas iš esmės prieštarautų kitam (aptariamo straipsnio 4 dalyje pateikiamam) *korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos* apibrėžimui, kuris (pa-

gal jame vartojamus iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso perimtus terminus) minėtą veiką eksplicitiškai priskiria korupcinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms.

Antra vertus, etimologiniu požiūriu „piktnaudžiavimas“ – atitinkamų įgaliojimų naudojimas piktam (t. y. suvokiamai blogam) tikslui. Todėl netgi siejant su „įgaliojimų“ kategorija, vargu ar terminas „piktnaudžiavimas“ yra tinkamas (tiksliau – pakankamas), nes jis nelabai dera su situacija, kuomet asmuo naudą gauna už veiksmus, kurie išėina už jo įgaliojimų ribų (juos viršija), taigi, kai nėra pagrindo sakyti, kad įgaliojimais buvo naudotasi. Žinoma, terminą „piktnaudžiavimas“ galima bandyti interpretuoti plačiai. Tačiau, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnyje piktnaudžiavimas *tarnybine padėtimi* (o tai jau savaime yra plačiau nei piktnaudžiavimas *įgaliojimais*) kaip savarankiška alternatyva aiškiai atskiriamas nuo *įgaliojimų viršijimo* (plg.: „Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus“). Šiame kontekste kitokio turinio suteikimas teisėje nusistovėjusiam terminui savaime būtų laikytinas peiktina teisėkūros praktika.

Trečia, korupcijos apibrėžimas formuluojamas nepagrįstai plačiai tuo požiūriu, kad juo korupcijai besąlygiškai priskiriamas netgi jokios potencialios neteisėtos žalos kitiems asmenims (t. y. jų teisių arba teisėtų interesų pažeidimo grėsmės) nekeliantis elgesys.

Pagal siūlomą apibrėžimą pakanka to, kad nederamai naudojami tam tikri turimi įgaliojimai ir tai daroma siekiant naudos sau ar kitam asmeniui. Tokiame kontekste korupcija turėtų būti laikyti ir, pavyzdžiui, elgesį asmens, kuris siekia padirbėti teisėsaugos institucijose, kad įgijęs patirties bei žinodamas vidinę virtuvę ir teisėsaugos institucijų silpnybes galiausiai (ilgalaikis tikslas) taptų labai efektyviu baudžiamųjų bylų advokatu. Kad ir kaip vertintume tokią individualią asmens strategiją, jos oficialus priskyrimas *korupcijai* vargu ar priimtinas. Nes (ypač asmens konstitucinės teisės į gynybą kontekste) ši praktika (įskaitant netgi teisėsaugos institucijų sisteminių klaidų išnaudojimą) nepažeidžia jokie *teisėto* valstybės, jos teisėsaugos institucijų ar visuomenės intereso.

Ketvirta, paskutiniai sąvokos apibrėžimo žodžiai „viešajame ar privačiame sektoriuje“ juridinės technikos požiūriu ne tik iš esmės nebūtinai, pertekliniai (nes esant viešo-privataus dichotomijai nieko daugiau net ir nebelieka, mat logikos požiūriu jokio *trečiojo* sektoriaus pagal 2 straipsnio 10 ir 13 punktus nėra ir negali būti, nes privatus apima viską, kas nepriskirta viešajam), bet ir kalbos požiūriu supainioja pačią sąvoką (nes neaišku, kam yra taikomi, t. y. ar „naudai“, ar „įgaliojimams“, ar „asmeniui“).

Atsižvelgiant į išsakytas pastabas korupcijos sąvokos apibrėžimą siūlome koreguoti. Kaip alternatyva galėtų būti svarstomas šis apibrėžimas: „Korupcija – suteiktų įgaliojimų arba iš jų kylančių elgesio standartų neatitinkantis elgesys siekiant naudos sau arba kitiems asmenims ir suvokiant, kad tai gali daryti žalos trečiųjų asmenų arba visuomenės teisėms ar teisėtiems interesams“ (atkreip-

tiną dėmesys į tai, kad tretieji asmenys ir visuomenė atskirai įvardijami todėl, kad pirmoji kategorija referuoja į konkrečius fizinius ir juridinius asmenis, o antroji – į abstrakčias socialines vertybes, kaip antai valstybės tarnautojų nešališkumas arba valdžios institucijų geras vardas, kurios konkretiems asmenims gali būti svetimos ar netgi nenaudingos).

Dėl 2 straipsnio 3 dalies. Korupcijos pasireiškimo tikimybė yra korupcijos rizika, o ne korupcijos rizikos veiksniai. Kita vertus, ši sąvoka apibūdina padėtį ne tik viešajame, bet ir privačiame sektoriuje. Vien tai, kad šiuose sektoriuose skiriasi numatomi įpareigojimai, susiję su korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymu, nereiškia, kad turime prievartauti kalbos logiką ir įtvirtinti iškreiptą sąvoką. Todėl 2 straipsnio 3 dalį siūlytume formuluoti taip: „*Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas – procedūra, kuria nustatoma korupcijos rizika.*“

Dėl 2 straipsnio 6 dalies. Mūsų manymu, netgi pavieniai veiksmai ar iniciatyvos, kurie didina viešojo ir / arba privataus sektorių atsparumą korupcijai, priskirtini korupcijos prevencijai. Todėl atitinkamos veiklos apibrėžime siūlome atsisakyti žodžio „sisteminga [veikla]“, o žodžių junginį „kuri apima“ keisti žodžių junginiu „kuri gali apimti“.

Dėl 2 straipsnio 7 ir 8 dalių. (Pastebėjimas iš esmės analogiškas tam, kuris skirtas 2 straipsnio 3 daliai). Nelogiškai atrodo, kad korupcijos rizika būdinga abiem sektoriams, o šios rizikos analizė – tik viešajam. Siūlome apibrėžimus formuluoti neeliminuojuot privataus sektoriaus, o skirtingą atitinkamiems sektoriams priskiriamų subjektų įpareigojimų apimtį atliekant korupcijos rizikos analizę įtvirtinti tikslinant Įstatymo projekto 6 ir kitus straipsnius (mūsų vertinimu, to daryti greičiausiai nėra nereikėtų).

Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad sąvokos nedera ir kitais aspektais. Antai 7 dalyje *korupcijos riziką* apibūdinus kaip *korupcijos pasireiškimo tikimybę*, *korupcijos rizikos analizę* derėtų apibrėžti kaip tam tikrą atitinkamos *tikimybės įvertinimą*. Galimas ir priešingas pasirinkimas (*korupcijos rizikos sąvokos apibrėžimą* konstruojant pagal *korupcijos rizikos analizės sąvokos apibrėžime* pateikiamus elementus). Bet kuriuo atveju tarp šių sąvokų apibrėžimų turi būti organinis ryšys.

Dėl 2 straipsnio 10 dalies. Abejotina, ar privataus sektoriaus subjektą tinka apibrėžti vien tik kaip juridinį asmenį. Toks apibrėžimas nepagrįstai eliminuoja dalį privataus sektoriaus, kuris gali ne tik turėti samdomų darbuotojų (antai, 2018 m. duomenimis, vien didesnę nei 100 ha žemės plotą valdančių ūkininkų ūkių Lietuvoje buvo apie 500, o dar bemaž 1200 buvo ūkių, kurie valdo nuo 50 iki 100 ha)¹⁴, bet ir korupcijos prevencijos kontekste gali būti itin reikšmingas (pavyzdžiui, advokatų kontoros).

Dėl 2 straipsnio 11 dalies. Abejotina, ar pagrįsta „savarankiškomis“, t. y. „[nepavaldžiomis] jokiai kitai įstaigai ar institucijai“ ir / arba „[nepriskirtomis] kitos įstaigos ar institucijos valdymo

¹⁴ Žr.: <http://www.vic.lt/valdos-ukiai/wp-content/uploads/sites/3/2018/05/UUR-faktai-ir-skaiciai-2017-II-pusmetis.pdf>.

sričiai“ laikyti daugumą atitinkamoje nuostatoje konkrečiai vardijamų įstaigų: Lietuvos Respublikos Seimo kanceliariją, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliariją, Vyriausybės kanceliariją, ministerijas, savivaldybių administracijas.

Antai Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos nuostatų 5 punkte nustatyta, kad „Seimo kanceliarijos savininko teises ir pareigas įgyvendina Seimas. Seimo valdyba tvirtina Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos nuostatus, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos reglamentą ir Seimo kanclerio teikimu – Seimo kanceliarijos struktūrą“.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuostatų 9 punkte nustatyta, kad „Prezidento kanceliarijai vadovauja Prezidento kanceliarijos kancleris, kurį Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka konkurso būdu priima į pareigas ir atleidžia iš jų Respublikos Prezidentas. Prezidento kanceliarijos kancleris pavaldus ir atskaitingas Respublikos Prezidentui“.

Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos nuostatų 4 punkte nustatyta, kad „Vyriausybės kanceliarijos savininko teises ir pareigas įgyvendina Vyriausybė, kuri koordinuoja Vyriausybės kanceliarijos veiklą, tvirtina ir teisės aktų nustatyta tvarka keičia Vyriausybės kanceliarijos nuostatus, priima sprendimą dėl Vyriausybės kanceliarijos buveinės pakeitimo, sprendžia kitus įstatymuose savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos kompetencijai priskirtus klausimus“.

Dėl ministerijų statuso taip pat atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Respublikos Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „Ministras vadovauja ministerijai“, o 96 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims <...> tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui“, be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26 straipsnio 3 dalies 4 punkte numatyta, kad „Ministras <...> užtikrina Vyriausybės ir Ministro Pirmininko pavedimų vykdymą“.

Pagaliam, remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 30 straipsnio 1 dalimi, savivaldybės administracija yra savivaldybės *įstaiga*, kuri, pagal to paties įstatymo 29 straipsnio 2 dalį, yra *pavaldi* savivaldybės vykdomajai *institucijai* – savivaldybės administracijos direktoriui.

Dėl 2 straipsnio 13 dalies. Sistemiskai vertindami pateikiamą viešojo sektoriaus subjektų sąrašą manytume, kad svarstyтина, ar viešojo sektoriaus subjektams nederėtų priskirti ir asociacijų bei (ypač) labdaros ir paramos fondų, tarp kurių steigėjų yra kiti šioje dalyje įvardinti viešojo sektoriaus subjektai (pagal analogiją su dabartiniu šios dalies 5 punktu).

Dėl 3 straipsnio 1 dalies ir 2 dalies 2 punkto. Manome, kad nacionalinio saugumo stiprinimas neturėtų būti įvardijamas ir kaip korupcijos prevencijos tikslas (žr. 1 dalį), ir kaip korupcijos prevencijos uždavinys (žr. 2 dalies 2 punktą). Kadangi ši konstitucinė vertybė laikytina savaiminiu gėriu (o ne instrumentu jų siekti), siūlytume atsisakyti 2 dalies 2 punkto.

Dėl 3 straipsnio 2 dalies 4 punkto. Ne visada veiksnius įmanoma pašalinti.

Dėl 3 straipsnio 2 dalies 5 punkto. Minėtame punkte įtvirtinamas uždavinys „*sukurti* korupcijos prevencijos subjektų sistemą“ suponuoja nelogišką prielaidą, kad šiuo metu atitinkamos subjektų sistemos neturime. Net jei ši sistema tobulintina, jos neigti nederėtų, todėl šį uždavinį siūlytume formuluoti taip: „sudaryti prielaidas darniam ir veiksmingam korupcijos prevencijos subjektų sistemos veikimui“.

Dėl 3 straipsnio 2 dalies 6 punkto. Siūlome atsisakyti šio straipsnio 6 dalies, nes ji iš esmės formuluoja korupcijos prevencijos priemonių proporcingumo principą, kuris atskirai įvardintas 4 straipsnio 6 punkte.

Dėl 3 straipsnio 2 dalies 7 punkto. Manytume, kad korupcijos prevencijos *uždaviniu* turėtų būti privataus sektoriaus subjektų ir visuomenės *įsitraukimas* į korupcijos prevenciją, o *ne vien įsitraukimo skatinimas*. Todėl aptariamo straipsnio 2 dalies 7 punkte siūlome atsisakyti žodžio „skatinti“, paryškinti šio siekio kokybinį aspektą (aktyvaus įsitraukimo siekį) ir uždavinį formuluoti taip: „užtikrinti privataus sektoriaus subjektų ir visuomenės aktyvų įsitraukimą į korupcijos prevenciją“.

Dėl 3 straipsnio 2 dalies papildymo. Svarstytinas tikslingumas tarp pagrindinių korupcijos prevencijos uždavinių įvardinti bene didžiausią įtaką korupciniam elgesiui darančios ekonominės naudos (įskaitant su galimybėmis ateityje pasinaudoti neteisėtai gauta ekonomine nauda susijusio ekonominio patrauklumo) mažinimą, kuri galima būtų įvardinti taip: „mažinti ekonomines korupcijos paskatas“.

Dėl 4 straipsnio 1 ir 9 punktų. Mūsų manymu, nėra pagrįsta teisėtumo principo įgyvendinimą sieti tik su „*pagrindinių* asmens teisių ir laisvių apsauga“. Todėl žodžio „pagrindinių“ siūlytume atsisakyti. Kita vertus, klausimas, ar šiame punkte apskritai reikia specifinės nuorodos į asmens teisių ir laisvių apsaugą, nes 9 punkte asmens teisių apsauga minima kaip savarankiškas principas.

Dėl 4 straipsnio 7 punkto. Mūsų manymu, nėra jokio racionalaus pagrindo subsidiarumo principą sieti tik su viešuoju sektoriumi (juolab kad korupcijos rizika 2 straipsnio 7 dalyje priskiriama abiem sektoriams), todėl šio punkto pirmąją eilutę siūlome formuluoti taip: „už korupcijos rizikos valdymą pirmiausia atsakingi patys viešojo ar privataus sektoriaus subjektai“.

Dėl 5 straipsnio 2 dalies. Manytume, kad tarp korupcijos prevencijos priemonių neabejotinai yra (ir jau vien dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų negalės išnykti) baudžiamasis persekiojimas ir baudžiamoji atsakomybė. Iš esmės tas pats liečia ir sisteminių ekonominių korupcijos paskatų mažinimą (įskaitant civilinį turto konfiskavimą), taip pat privačių interesų deklaravimą *etc.* Šiuo požiūriu aptariamoje dalyje tarsi *išsamus* pateikiamas akivaizdžiai nepilnas korupcijos prevencijos priemonių sąrašas daugiau nei keistas.

Dėl 5 straipsnio 2 dalies 10 punkto. Abejojame, ar pagrįstai apsiribojama „viešojo sektoriaus subjekto“ antikorpupcine politika: juk privataus sektoriaus subjekto antikorpupcinė politika yra iš esmės tokia pati korpupcijos prevencijos priemonė.

Dėl 9 straipsnio 2 dalies 3 punkto. Manome, kad informacijos teikimas apie asmens atžvilgiu priimtą išteisinamąjį nuosprendį, kuris yra įsiteisėjęs ir tapęs *res judicata*, yra nepagrįstas, gali mesti nepagrįstą šešėlį tokio asmens reputacijai ir nėra absoliučiai jokių teisiškai reikšmingų argumentų, kurie galėtų pateisinti nuolatinį priminimą, kad asmenį buvo nesėkmingai bandoma persekioti. ***Tokia padėtis šiurkščiai pažeidžia nekaltumo prezumpciją.*** Pažymėtina, kad politinio pasitikėjimo pareigybių atvejais asmenį *de facto* atsisakius priimti į pareigas būtent dėl tokios informacijos (apsidraudžiant pagal argumentą „maža kas ateityje atsitiks, o žiniasklaidai pranešus, kad žinojau apie reikštus kaltinimus, būčiau traktuojamas kaip bendrininkas“) netgi veiksmingos teisinės gynybos priemonių nėra (nes politinio pasitikėjimo pareigas einantis asmuo atleistas gali būti bet kada ir be jokių specifinių argumentų). Todėl tokios teisiškai negalimos naudoti informacijos net teikti nederėtų.

Dėl 9 straipsnio 2 dalies 4 punkto. Jei ikiteisminis tyrimas nutrauktas dėl to, kad (a) nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių arba (b) ikiteisminio tyrimo metu nesurenkama pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, o atitinkami procesiniai sprendimai nėra užginčyti, taikytini tie patys argumentai kaip ir dėl ankstesnio punkto (taigi tokia informacija apie asmenį negali būti teikiama).

Dėl 9 straipsnio 2 dalies 8, 9, 10 punktų. Atitinkamas normos vertinant kitų nuostatų kontekste (pavyzdžiui, lyginant 7 ir 13 punktais) nekelia abejonių, kad atitinkama informacija asmenį turėtų „lydėti“ ir būti teikiama ne visą likusį gyvenimą, o apibrėžtą terminą. Toks Projekte siūlomas nepateisinamai skirtingas režimas turėtų būti revizuotas.

Dėl 9 straipsnio 6, 8 ir 16 dalių. Manome, kad Projekte numatomos informacijos apie asmenį pateikimo sąlygos yra nepagrįstai nelanksčios ir neproporcingos. Antai kokios nors valstybės ar savivaldybės įstaigos (pavyzdžiui, švietimo ar mokslo) bet kokio padalinio (netgi n-tojo hierarchinio lygmens) vadovo pavaduotojui priimti į darbą būtina sąlyga – STT informacijos pateikimas. Nors atitinkami vadovai ir jų pavaduotojai realiai jokių korpupcijos požiūriu aktualių sprendimų priimti neturi jokios galimybės (kaip antai koks nors Teisės instituto skyriaus vadovas arba jo pavaduotojas).

Kita vertus (netgi suprantant, kad kartais gali būti geriau perdėti apsidrausti, nei palikti nevaldomą riziką), 8 ir 16 dalys išreiškia visiškai priešingą poziciją: nesvarbu, kokia svarbi būtų pareigybė ir jai patikėtos funkcijos, jei tai nėra bent žemiausio lygmens padalinio vadovo pavaduotojo pareigybė, apie į ją skiriamą ar teikiamą asmenį *jokių prašymų dėl informacijos teikti negalima.*

Turint omenyje pastarojo laikotarpio privatumo „madas“, kuomet net apkaltinamieji nuosprendžiai yra nuasmeninami, praktiškai nėra galimybių apsiginti nuo netinkamų darbuotojų. Įsivaizduokime ES struktūrinių fondų investicijų administravimo sistemą (paraiškų vertinimas, konkursinių balų teikimas, projektų vykdymo priežiūra, pažeidimų tyrimai, finansinių korekcijų taikymas *etc.*). Projektai gali būti daugiamilijoninės vertės. Interesas korumpuoti administravimo procese dalyvaujančius asmenis gali būti milžiniškas. Bet Lietuvoje tokiu administravimu įprastai užsiima ne valstybės tarnautojai, o pagal darbo sutartis dirbantys viešųjų įstaigų darbuotojai. Ir štai vadovui kyla klausimas dėl darbuotojo integralumo, bet jis negali net sužinoti, ar darbuotojas nėra teistas už korupcinio pobūdžio nusikaltimą!

Dėl 11 straipsnio 2 dalies. Vertinant šią nuostatą sunku suprasti, kodėl pavaldžiame arba valdymo sričiai priskirtame subjekte korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą atlikti gali tik „savarankiška įstaiga“, o ne bet kuris hierarchiškai aukštesnis subjektas jam pavaldaus arba jo valdymo sričiai priskirto subjekto atžvilgiu (pavyzdžiui, Valstybinė mokesčių inspekcija teritorinės inspekcijos atžvilgiu arba Policijos departamentas apskričių VPK atžvilgiu)?

Dėl 12 straipsnio 1 dalies. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas nepateikia viešojo juridinio asmens sąvokos, todėl atitinkama nuoroda yra netinkama.

Dėl 13 straipsnio 7 dalies. Viešojo valdžia kontroliuoja viešojo sektoriaus subjektus, ji turi visas priemones drausminti, asmeniškai skatinti ir netgi pakeisti netinkamai savo pareigas (įskaitant korupcijos prevencijos srityje) atliekančius vadovus, kurie yra asmeniškai atsakingi už antikorupcinę įstaigos politiką. Kita vertus, viešojo sektoriaus subjektai steigiami tam, kad vykdytų specifines visuomenei ir valstybei būtinas funkcijas. Todėl, mūsų manymu, nepriimtina, kad viešojo sektoriaus (t. y. tam tikros visuomenei ir valstybei aktualios funkcijos) finansavimas priklausytų nuo to, ar vadovas tinkamai vykdo savo pareigas korupcijos prevencijos srityje.

Šiuo požiūriu privatus sektorius, kuris paprastai orientuotas į pelno siekimą, yra visiškai kitokiame kontekste: valstybė gali paprasčiausiai neturėti kitų nei finansiniai įrankių, kuriais galėtų motyvuoti (skatinti) privačių juridinių asmenų savininkus, steigėjus, akcininkus ar dalininkus diegti tam tikras visuomenei ir valstybei svarbias antikorupcines priemones, įskaitant privataus sektoriaus subjektų vadovų parinkimą.

Dėl 17 straipsnio 2 dalies. Svarstyтина, ar dalies nebūtų verta papildyti 3 punktu, numatančiu galimybę kreiptis į Vyriausybės atstovą prašant pripažinti netekusiu galios vietos savivaldos institucijų aktus.

Dėl 18 straipsnio 3 dalies. Svarstytinas termino „švietimo tiekėjai“ tinkamumas (Lietuvos Respublikos teisės norminiuose aktuose jis neapibrėžtas ir iš konteksto jo turinys nėra aiškus).

Dėl 19 straipsnio 2 dalies 4 punkto. Valstybės biudžetą pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas, todėl abejojame, ar nuostata, kad „Vyriausybė <...> skiria <...> lėšas“, atitinka esamus teisinius imperatyvus.

Dėl 24 straipsnio 3 dalies. Reikalavimas, kad visi viešojo sektoriaus subjektai privalo vadovautis Vyriausybės teisės aktais patvirtintais pavyzdiniais dokumentais, gali būti nesuderinamas su savarankiškų (Vyriausybei nepavaldžių) institucijų (teismai, Seimo ir Respublikos Prezidento kanceliarijos, Lietuvos bankas *etc.*) teisiniu statusu.

Nuomonė (į 2020-01-16 raštą Nr. S-2020-5131) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui 2021-01-25 raštu Nr. 2R-7-(1.9).

